

МІРИ ЦЕНТРАЛЬНОЇ ТЕНДЕНЦІЇ

ЛЕКЦІЯ 4

План

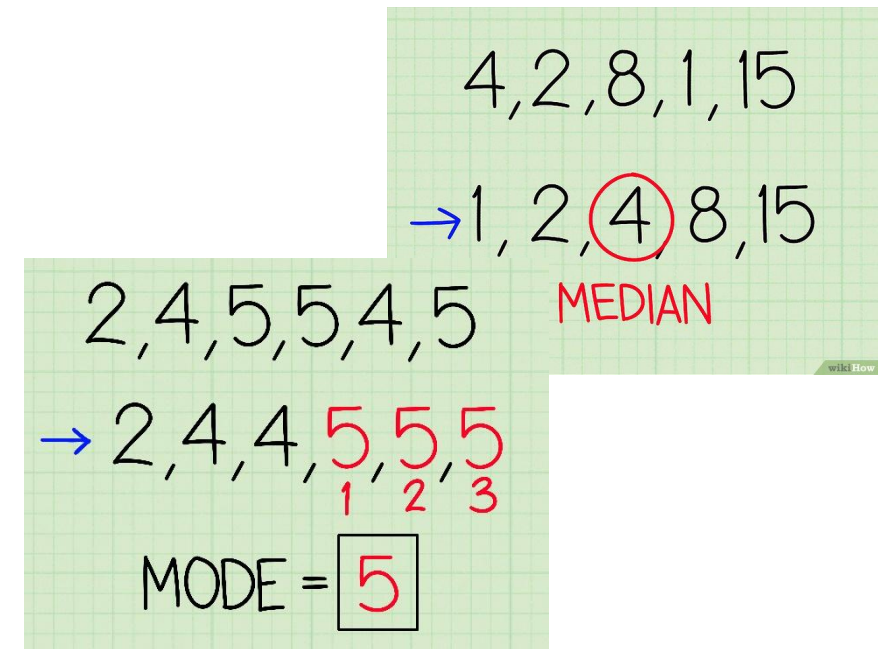
---

1. Мода та її обчислення.
2. Медіана та її обчислення.
3. Середнє арифметичне: обчислення та властивості.
4. Інтерпретація мір центральної тенденції. Вибір міри центральної тенденції.

Первинні методи кількісної обробки даних

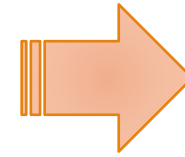
До основних методів первинної статистичної обробки відносяться обчислення:

- мір центральної тенденції
- мір розкиду (мінливості) даних та квантилі розподілу.

1) яке значення найбільш характерне для вибірки?

**Міри
центрально
ї тенденції**

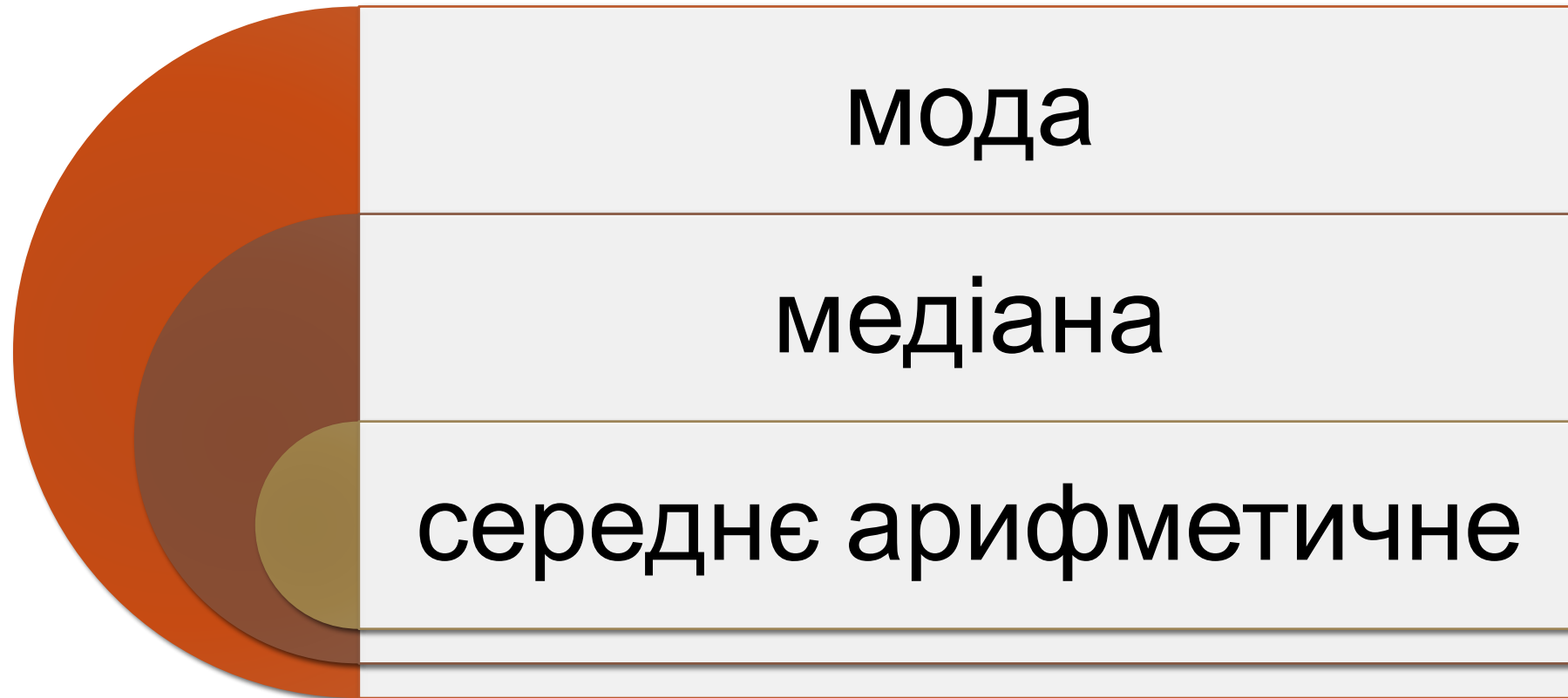
2) чи великий розкид даних щодо цього характерного значення, тобто яка варіативність даних?

**Міри мінливості
(розкиду)**

Міри центральної тенденції

Мода – це значення у множині спостережень, яке зустрічається найчастіше

Аналізується сукупність статистичних даних

$$X_1, X_2, \dots, X_n.$$

Модою цих даних називають значення, яке зустрічається в сукупності найчастіше. Позначається мода: **Mo**.

Мода – не завжди єдине значення. В окремих випадках мода може складатися з кількох чисел, які зустрічаються однаково кількість разів (але найчастіше).

При визначенні моди необхідно дотримуватись таких вимог:

---

1. Якщо в даних всі значення зустрічаються однаково часто, кажуть, що в них немає моди: (1, 2, 3, 4)

Наприклад:

2, 2, 3, 3, 4, 4, 5, 5 – моди немає

При визначенні моди необхідно дотримуватись таких вимог:

2. якщо варіанти суміжні і мають однакову частоту, моду визначають як *середнє значення сусідніх варіантів*:

Наприклад:

$$2, 2, 3, \underline{4, 4, 4}, \underline{5, 5, 5} \quad M_o = \frac{(4+5)}{2} = 4,5$$

$$M_o (1, 2, \underline{2, 3}, 3, 4) = 2,5$$

$$M_o (1, 2, 2, 2, 5, 5, 5, 6) = (2+5)/2 = 3,5$$

При визначенні моди необхідно дотримуватись таких вимог:

---

3. Якщо два несусідні значення мають однакову частоту, то кажуть, що в даних є дві моди, а ряд даних називається **бімодальним**:

Наприклад:

Мо (1, 1, 1, 2, 3, 4, 5, 5, 5) = 1 та 5

Мо (10 11 11 11 12 13 14 14 14 17) = 11 и 14

Приклад

Студенти академічної групи отримали наступні оцінки на
екзамені.

Номер списку	студента	у	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Оцінка на екзамені			«5»	«4»	«5»	«3»	«3»	«2»	«2»	«3»	«5»	«5»	«4»

Оцінку “2” на екзамені у групі отримали 2 студенти, оцінку “3” – 3,
оцінку “4” – 2, оцінку “5” – 4.

Отже, найбільше студентів отримали оцінку “5” і саме вона є
модою цієї сукупності: **$M_o = 5$** .

Приклад

Припустимо, маємо тест з 40 питань для визначення типу темпераменту у людини за встановленою методикою.

Нехай за цією методикою опитано деяку людину.

Тип темпераменту	сангвінік	холерик	флегматик	меланхолік
Кількість відповідей	6	8	23	3

Модою цих даних є тип “флегматик”, оскільки він найчастіше зустрічається у відповідях. Отже, цей тип переважає в характері опитаного.

Приклад

Розглянемо результати соціологічного дослідження, здійсненого з метою встановлення середньої кількості дітей у сім'ї. Загалом було опитано 84 сім'ї. Отримані наступні результати опитування.

Кількість дітей у сім'ї	0	1	2	3	4 і більше
Кількість сімей	16	23	23	14	8

У цьому разі моду досліджуваної групи сімей утворюють значення 1 і 2: $M_o = \{1; 2\}$.

Медіана

значення, яке перебуває на середині упорядкованої послідовності емпіричних даних.

це значення, яке ділить упорядковану множину даних навпіл, так що одна половина даних виявляється меншою за медіану, а друга – більшою.

І При визначенні медіани необхідно дотримуватись таких вимог:

---

1) якщо кількість спостережень у вибірці непарне, то медіана дорівнює значенню, розташованому точно посередині впорядкованої вибірки.

Наприклад: 11, 13, 18, 19, 20 **Me=18**

Якщо обсяг вибірки невеликий, то медіану легко знайти за варіаційним рядом.

Якщо ж вибірка має великий обсяг, то можна розрахувати номер елемента, який є медіаною вибірки з непарною кількістю спостережень, за формулою

$$Me = X_i \quad i = \frac{n+1}{2}$$

де n – об'єм вибірки

Наприклад:

$n=127$

$$i = \frac{127 + 1}{2} = 64$$

$Me=X_{64}$, тобто медіаною є значення, розташоване на 64-му місці у впорядкованій вибірці

При визначенні медіани необхідно дотримуватись таких вимог:

---

2) якщо кількість спостережень у вибірці парне, то медіана дорівнює середньому значенню центральних сусідніх елементів.

$$Me = \frac{x_{n/2} + x_{(n/2)+1}}{2}$$

Наприклад:

n=12   3, 3, 3, 4, 4, 4, 5, 5, 5, 6, 6, 7

$$Me = \frac{4 + 5}{2} = 4,5$$

Для вибірки великого обсягу номера двох елементів, розташованих в середині впорядкованої вибірки, що містить парну кількість значень, обчислюються за допомогою формул:

$$i = \frac{n}{2} \quad \text{та} \quad i + 1 = \frac{n}{2} + 1$$

Наприклад:

$$n=116$$

$$i=116:2=58$$

$$i+1=116:2+1=59$$

Me=(x₅₈+x₅₉):2, тобто медіана дорівнює середньому значенню величин, розташованих на 58-му і 59-му місцях впорядкованої вибірки.

Наприклад

У результаті тестування відомі IQ-індекси шістьох співробітників компанії.

Номер списку	співробітника	у	1	2	3	4	5	6
IQ-індекс			124	131	128	142	132	140

Визначимо медіану цих значень. Для цього, упорядкувавши список, отримаємо таку послідовність IQ-індексів:

124, 128, 131, 132, 140, 142.

Оскільки кількість значень у групі **парна** (6 індексів), для визначення медіани потрібно розглянути два числа, які містяться посередні списку – 131 та 132. Отже, обчислюємо медіану:

$$Me = \frac{131 + 132}{2} = 131,5$$

Середнє арифметичне

Середнім значенням вибірки (позначають $\bar{X}$) називають середнє арифметичне всіх чисел ряду даних вибірки

$$\bar{x} = \frac{x_1 + x_2 + \dots + x_n}{n} = \frac{\sum_{i=1}^n x_i}{n}$$

n – об'єм вибірки

Наприклад

1, 3, 3, 5, 5, 9, 9

$n=7$

$$\bar{x} = \frac{1+3+3+5+5+9+9}{7} = \frac{35}{7} = 5$$

Якщо значення властивості повторюються, то $\bar{x}$ розраховується за формулою:

$$\bar{x} = \frac{x_1 n_1 + x_2 n_2 + \dots + x_k n_k}{n}$$

де $n_1 + n_2 + \dots + n_k = n$

для попереднього прикладу

$$\bar{x} = \frac{1+3*2+5*2+9*2}{7} = 5$$

Приклад

Обчислити моду, медіану і середнє значення вибірки, поданої у вигляді статистичного розподілу:

x_i	2	3	4	5	7	10
n_i	3	1	3	2	4	2

1) модою є таке значення x_i , частота котрого n_i є максимальною:

$M_o=7$, оскільки це значення зустрічається найчастіше (4 рази);

Розв'язання

---

2) для визначення медіани спочатку визначимо, скільки значень містить вибірка: $n=15$ – непарне. Тоді медіаною буде значення, що розташоване посередині ряду, номер якого дорівнює

$$i=(n+1)/2=(15+1)/2=8$$

Починаємо послідовно складати частоти n_i , поки не дістанемось потрібного елемента:

$$n_1+n_2+n_3=3+1+3=7$$

Значить наступним 8 елементом буде значення вибірки, що дорівнює 5.

$$Me=X_8=5$$

Розв'язання

---

3) для визначення середнього значення потрібно кожне значення x_i помножити на його частоту n_i , добуток скласти і поділити на об'єм вибірки n :

$$\bar{x} = \frac{2 * 3 + 3 * 1 + 4 * 3 + 5 * 2 + 7 * 4 + 10 * 2}{15} = \frac{79}{15} = 5,26$$

Особливості мір центральної тенденції

- мода вибірки обчислюється просто, її можна визначити «на око». Для дуже великих груп даних мода є досить стабільною мірою центру розподілу;
- медіана займає проміжне положення між модою і середнім з погляду її підрахунку. Ця міра особливо легко визначається у разі ранжованих даних;
- середнє арифметичне передбачає використання всіх значень вибірки, причому всі вони впливають на значення цієї міри. Зазвичай вибіркоче середнє застосовується при прагненні до найбільшої точності у визначенні центральної тенденції.

Особливості мір центральної тенденції

- Медіана обчислюється в тому випадку, коли у серії є «нетипові» дані, що різко впливають на середнє.
- Мода використовується в ситуаціях, коли не потрібна висока точність, але важлива швидкість визначення міри центральної тенденції.
- Обчислення всіх трьох показників проводиться також для оцінки розподілу даних. При нормальному розподілі даних середнє арифметичне значення, медіана і мода однакові або дуже близькі.

Поради, щодо визначення мір центральної тенденції

---

1. Моду та медіану обчислити найпростіше.

2. В малих групах мода нестабільна:

$$Mo(1, 2, 3, 3, 3, 4, 4, 5)=3; Mo(1, 2, 2, 3, 3, 4, 4, 4)=4$$

3. На медіану не впливають величини крайніх значень ряду даних.

Поради, щодо визначення мір центральної тенденції

---

4. На величину середнього арифметичного впливають значення кожного елементу ряду. Порівняння мір центральної тенденції в рядах, що відрізняються одним значенням

	Мода	Медіана	Середнє
1: 1,3,3,5,6,7,8	3	5	4,7
2: 1,3,3,5,6,7,16	3	5	5,9

Поради, щодо визначення мір центральної тенденції

---

5. Деякі множини даних можуть не мати реальної міри центральної тенденції:

На лавці сидить 5 чоловіків. Два жебраки з майном 25 копійок. Третій – робітник, його збереження нараховували 5000 грн. Четвертий чоловік мав 100 000 грн. П'ятий – мультимільйонер з прибутком 5 000 000 грн.

Таким чином, ряд: 0,25, 0,25, 5000, 100 000, 5 000 000

$$M_0=0,25$$

$$M_e=5000$$

$$\bar{X}=1021000$$

Поради, щодо визначення мір центральної тенденції

---

6. Вибір міри центральної тенденції може бути обумовлений типом змінних, які аналізуються:

